

ЗВІТ

по Програмі розвитку туризму та курортів в Закарпатській області на 2021 – 2023 роки

В області розроблена та реалізується Програма розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2021 – 2023 роки, яка затверджена рішенням обласної ради від 17 грудня 2020 року № 56 (зі змінами).

Основною метою Програми є створення такої системи, яка забезпечить зростання туристичних потоків, зацікавить потенційних інвесторів до створення туристичної інфраструктури на території області, сприятиме соціально-економічному розвитку регіону як складової держави та покращення добробуту населення.

Програмою визначено п'ять пріоритетних завдань:

1. Розвиток туристичної і транспортної інфраструктури області.
2. Просвітницька діяльність та науково-освітнє забезпечення розвитку туризму та діяльності курортів.
3. Розвиток туристичних дестинацій.
4. Популяризація туристичного потенціалу Закарпаття.
5. Співфінансування проєктів регіонального розвитку у туристичній галузі.

Завдання та заходи Програми реалізуються за рахунок коштів та в межах видатків обласного бюджету, передбачених на розвиток туризму та курортів.

Станом на 2021 рік мережа закладів розміщення для туристів у області нараховувала 511 об'єктів. **Станом на 2023 рік** мережа нараховує 705 об'єктів. У області одночасно можна розмістити близько 30 000 осіб.

Крім цього, на території нашої області готові надавати послуги з розміщення, харчування та організації дозвілля близько 500 сільських садиб, власники яких об'єднуються у спілки та асоціації, що дає можливість більш активно, зі знанням справи, розвивати сільський туризм, залучаючи нових його представників, а також спільними зусиллями пропагувати свій туристичний продукт, створювати нові послуги та атракції для відпочиваючих.

На виконання завдань та заходів Програми:

- у **2021 році** було передбачено **5000,00 тис.грн.**, виділено - **1150,0 тис. грн** фактичне бюджетне фінансування становило - **1150,0 тис. грн.**

- у **2022 році** було виділено **220,00 тис.грн.**, фактичне бюджетне фінансування становило - **70,161 тис.грн.** (з урахуванням положень Постанови КМУ від 09.06.2022 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»).

- у **2023 році** виділено **800,00 тис.грн.**, фактичне бюджетне фінансування становило **640,5 тис. грн.** за рахунок коштів та в межах видатків обласного

бюджету, передбачених на розвиток туризму та курортів (з урахуванням положень Постанови КМУ від 09.06.2022 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»).

Зокрема, по напрямках:

1) На розвиток туристичної і транспортної інфраструктури області у 2021 році спрямовано – 30, 00 тис. грн. (промарковано відрізок Закарпатського туристичного шляху «пункт пропуску „Малий Березний – Убля – Вел. Березний (залізничний вокзал) - ур. Термачув) протяжністю 7 км.).

Через запровадження військового стану, а також з урахуванням положень Постанови КМУ від 09.06.2022 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану») у 2022 та 2023 роках фінансування у цьому пункті не відбувалося.

2) На просвітницьку діяльність, науково-освітнє забезпечення розвитку туризму та діяльності курортів, спрямовано:

- у 2021 році – 74, 20 тис. грн. (організація і проведення конференцій, семінарів, робочих груп, засідань комісій, друк роздаткових матеріалів – папки, блокноти, ручки, олівці, бейджі тощо).

- у 2022 році - 0, 94 тис.грн. (організація і проведення конференцій)

- у 2023 році - 169, 5 тис.грн (проведення екскурсій для дітей військовослужбовців, навчань для провідників у гори, участь у туристичних заходах тощо).

3) На розвиток туристичних дестинацій спрямовано:

- у 2021 році - 20, 00 тис. грн. (створення безпечних умов на гірських територіях шляхом організації та проведення практичних заходів із безпеки туристів у горах).

- 2023 році - 30, 5 тис. грн. (створення безпечних умов на гірських територіях шляхом організації та проведення заходів із безпеки туристів у горах, розробка інформаційно-методичного довідника санаторних закладів регіону, підтримка та розвиток сільського туризму).

Через запровадження військового стану, а також з урахуванням положень Постанови КМУ від 09.06.2022 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану») у 2022 році фінансування у цьому пункті не відбувалося.

4) На популяризацію туристичного потенціалу Закарпаття

- у 2021 році спрямовано 1 025, 80 тис. грн. (випуск сувенірної та презентаційної продукції, флаєрів, буклетів, брошур, довідників, туристичних карт тощо.; участь у міжнародних, національних, регіональних виставкових заходах; розроблення віртуальних турів, аудіогідів, відзняття промоційних відеофільмів,

фотосвітлин, просування у мережі інтернет, організація і проведення пізнавальних турів для представників ЗМІ, туристичних компаній та блогерів; організація і проведення Міжнародного туристичного форуму тощо).

- у **2022 році** - **69, 20 тис. грн** (випуск інформаційної продукції, відзняття промоційних відеороликів, тощо).

- у **2023 році** – **440, 5 тис.грн.** (випуск сувенірної та презентаційної продукції, довідників, туристичних карт тощо; участь у міжнародних виставкових заходах, відзняття промоційних відеофільмів та відеороликів, просування у мережі інтернет, організація і проведення пізнавальних турів для представників ЗМІ, туристичних компаній та гідів-провідників; ребрединг та інформаційне наповнення офіційного порталу „Вітаємо на Закарпатті”; організація і проведення заходів до відзначення Дня Туризму тощо).

Моніторинг показників туристичного збору

Упродовж січня-грудня 2021 року до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено 11 748, 50 тис.грн. туристичного збору, що на **82,5 відсотка більше аналогічного періоду минулого року**. Туристичний збір, сплачений фізичними особами, зріс порівняно з відповідним періодом минулого року на 107,1 відсотка, що становить 7 636 тис. грн., а збір, сплачений юридичними особами – на 49,6 відсотка, і становить 4 112,5 тис. грн.

Найбільші суми туристичного збору надійшли до бюджетів територіальних громад: с. Поляна – 3 683,0 тис. грн.; с. Баранинці – 1 041,3 тис. грн.; м. Ужгород – 855,2 тис. грн; с. Косонь – 817,8 тис. грн.; с. Пилипець – 634,0 тис. грн.; смт. Ясіня – 596,5 тис. грн.; м. Мукачево – 581,6 тис. грн.; м. Берегово – 528,5 тис. грн.; м. Виноградів – 525,5 тис. грн.; с. Тур'я-Ремета – 453,9 тис. грн.; с. Вишка – 441,0 тис. грн.; с. Жденієво – 361,0 тис. грн.

Найбільший приріст у порівнянні з надходженнями туристичного податку у 2021 році за період з січня місяця по грудень місяць цього року відбувся у громадах: Усть-Чорнянська – у 15,58; Довжанська – у 3,86; Великобичківська – у 3,8; Середнянська – у 3,58 разів; Чинадіївська – у 3,22; Неліпінська – у 3,17; Воловецька – у 2,82; Берегівська – у 2,51; Косоньська – у 2,48; Виноградівська – у 2,35; Синевирська – у 2,31; Ясінянська – у 2,23; Великобийганська – у 2,16; Дубівська – у 2,15 рази відповідно.

Упродовж січня-грудня 2022 року до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено 19 млн 471 тис. 300 грн туристичного збору, що на **65,7 % більше аналогічного періоду 2021 року**. Туристичний збір, сплачений фізичними особами становить 9 038,8 тис. грн., а збір, сплачений юридичними особами – 10 432,5 тис. грн.

Найбільші суми туристичного збору надійшли до бюджетів територіальних громад: с. Поляна – 4 806,0 тис. грн.; с. Баранинці – 2 930,8 тис. грн.; м. Ужгород – 2 531,9 тис. грн; с. Косонь – 1209,3 тис. грн.; м. Мукачево – 1088,0 тис. грн.; с. Вишка – 729,4 тис. грн.; с. Пилипець – 702,0 тис. грн.; м. Берегове – 687,0 тис. грн.; м. Виноградів – 630,7 тис. грн.; с. Тур'я-Ремета – 629,2 тис. грн.; смт. Ясіня – 629,1 тис. грн.; с. Оноківці – 567,2 тис. грн.; с. Довге – 441,7 тис. грн.; смт.

Середнє – 401,5 тис. грн.; с. Жденієво – 348,7 тис. грн.; смт. Міжгір'я – 241,5 тис. грн.; с. Кольчино – 192,4 тис. грн.; м. Хуст – 174,5 тис. грн.

Протягом січня-грудня 2023 року до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено 22 млн 160 тис. 700 грн туристичного збору, що на 13,8% більше аналогічного періоду 2022 року. Туристичний збір, сплачений фізичними особами становить 10 714,9 тис. грн, а збір, сплачений юридичними особами – 11 445,8 тис. грн.

Найбільші суми туристичного збору надійшли до бюджетів територіальних громад: с. Поляна – 5 021,5 тис. грн; м. Ужгород – 2 740,1 тис. грн; с. Баранинці – 2 737,6 тис. грн; с. Косонь – 1 765,3 тис. грн; м. Берегове – 1 253,0 тис. грн; м. Мукачево – 1 234,3 тис. грн; с. Оноківці – 861,5 тис. грн; м. Виноградів – 812,1 тис. грн; с. Вишка – 803,4 тис. грн; с. Довге – 629,1 тис. грн; с. Тур'я-Ремета – 617,1 тис. грн; с. Пилипець – 541,0 тис. грн; с. Кольчино – 503,8 тис. грн.

Розвиток туристичної інфраструктури та співфінансування проєктів регіонального розвитку у туристичній галузі.

У області проводиться постійна робота щодо покращення туристичної інфраструктури. З метою формування цілісної системи туристичних шляхів із сучасною інфраструктурою здійснювались роботи із утримання існуючих, знакування і маркування нових туристичних шляхів та маршрутів територією області. Зокрема, у 2021 році промарковано відрізок Закарпатського туристичного шляху пункт пропуску „Малий Березний – Убля – Вел. Березний (залізничний вокзал) - ур. Термачув”, протяжністю 7 км.

У 2021 році завершилося виконання проєкту регіонального розвитку в рамках програми секторальної підтримки ЄС „Розвиток туристичної інфраструктури Закарпатської області через покращення навігаційних елементів та встановлення туристичних стоянок”, яким було передбачено встановлення 7 туристичних стоянок вздовж автомобільних доріг та їх облаштування; виготовлення 50 дорожніх знаків типу 5.53; виконання робіт щодо виготовлення та встановлення картосхем на в'їзді в область і облаштування чотирьох майданчиків та інформаційних схем на них.

Обсяг використаних коштів (касові видатки) за період з початку реалізації проєкту регіонального розвитку (2018-2021рр.), грн.		
державний бюджет	місцевий бюджет	інші джерела
3714455,64	835235,00	2500,00

Через запровадження військового стану, а також з урахуванням положень Постанови КМУ від 09.06.2022 № 590 «Про затвердження Порядку виконання

повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану») у 2022 та 2023 роках фінансування у цьому пункті не відбувалося.

Просвітницька діяльність та науково-освітнє забезпечення розвитку туризму та діяльності курортів

1. Участь, організація та проведення конференцій, семінарів, засідань за круглим столом, засідань комісій, тощо.

Управлінням туризму та курортів Закарпатської ОДА у **2021 році** підтримано ряд проектів та організовано чимало зустрічей, які сприяють регіональному туристичному розвитку. **Зокрема це:**

Проекти:

- „Дорога смаку і вина Закарпаття”;
- „Промоція історико-культурної та природної спадщини Ужанської долини через формування нових партнерств і створення спільних продуктів”;
- „Культурно-туристичного проекту „Гуцульські сирні плаї”;
- “Віртуальний музей гастрономічної спадщини “Вітрина Закарпаття”;
- „Відновлення туристичної привабливості історичного „Соляного Шляху”;
- “Google для туризму: розвиток бізнесу онлайн”! та інші...

Проводилися *робочі зустрічі* з представниками Ужанського НПП, Чопського прикордонного загону, громадськими організаціями та профільними структурними підрозділами в облдержадміністрації з питань туризму та екології щодо розвитку туризму на прикордонній заповідній території та обстеження туристичних маршрутів на території Ужанського НПП.

Урочисто відкрито арт-об’єкти на території Виноградівського, Квасівського, Королевського замків, які встановлені у межах проекту „Відновлення туристичної привабливості історичного „Соляного Шляху”, та фінальній прес-конференції по проекту „Відновлення туристичної привабливості історичного „Соляного Шляху”.

За організації та участі Державного агентства розвитку туризму України, під головуванням голови ДАРТ Мар’яни Олесків відбулась «Регіональна туристична конференція. Закарпаття».

Загалом, протягом **2021 року** було проведено понад **60** робочих зустрічей (семінарів, конференцій, засідань робочих груп тощо).

У 2022 році початок повномасштабного вторгнення змусив українців майже повністю забути про туризм. Здавалося б, це мало повністю зупинити індустрію туризму, але для фахівців скоріше змінився фокус уваги, адже потрібно було вирішувати нагальні питання.

Управління туризму та курортів облдержадміністрації – обласної військової адміністрації, відкорегувавши вектор своєї діяльності, продовжило працювати.

Було організовано **онлайн тренінг на тему «Модель розвитку туризму в територіальних громадах»** для осіб, які координують питання розвитку сфери туризму в громадах області. На запрошення управління його провів О. Коваль, викладач ДВНЗ «УжНУ», керівник «Турінформ Закарпаття». Також на тренінгу було обговорено ключові питання безпеки туристів у горах із заступником

начальника гірської пошуково-рятувальної частини ДСНС Закарпаття В.Опалеником.

Проведено **круглий стіл на тему «Туризм Закарпаття 2022: підсумки року»**, учасниками якого стали представники туристичної галузі Закарпаття, зокрема екскурсійної, музейної, природно-рекреаційної, санаторної сфери тощо. Розглянуто основні проблеми та особливості функціонування суб'єктів туристичної діяльності та об'єктів туристського відвідання, реалізації транскордонних проектів у сфері туризму, пошуково-рятувальної роботи з туристами тощо.

Разом з тим, забезпечено участь в таких заходах:

З питань реалізації транскордонних проектів у сфері туризму Закарпаття:

Семінар-тренінг з питань розвитку велотуризму на транскордонній території України та Словаччини в рамках проекту HUSKROUA/1901/7.1/0054 «Карпатська мобільність». Захід організований ГО «Міжрегіональний центр транскордонної співпраці» у партнерстві з організаціями Словацької Республіки та Республіки Польща (м. Ужгород).

Програма обміну досвідом щодо популяризації місцевої культури / спадщини в рамках транскордонного проекту «SMAR.T.OURISM» (Сату-Маре та Закарпаття, HUSKROUA/1901/3.1/0020), що реалізовується КП «Агентством регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» Закарпатської обласної ради та румунськими партнерами (м. Сату-Маре, Румунія).

З питань забезпечення доступності до туристичних об'єктів маломобільних груп населення:

Навчально-практичний візит та міжнародна конференція «Доступність в громадах послуг в сфері туризму, готельно-ресторанного та відпочинкового бізнесу для маломобільних груп населення», організовані Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), управлінням туризму та курортів Львівської ОДА (м. Львів).

Круглий стіл з метою обговорення питань розвитку інклюзивного простору та доступності туристичних об'єктів в Ужгороді в рамках проекту «Безбар'єрне суспільство як елемент взаємоповаги між людьми та запорука розвитку громади» (м. Ужгород).

Підтримувалась робоча комунікація з Державним агентством розвитку туризму. 6 вересня взято участь в онлайн-наradі із представниками усіх областей щодо актуального стану розвитку туризму в регіонах України, особливостей роботи управлінь/департаментів та проведення Дня туризму. 2 листопада відбулась онлайн-зустріч з трансляцією, на якій обговорювалась концепція створення «Інституту гостинності» (проект з підготовки туристичного ринку до нових потреб українського суспільства у повоєнний час) тощо.

Протягом звітнього періоду проведено ряд робочих зустрічей з експертами-туризмознавцями та представниками громадських організацій, зокрема й «Асоціація фахівців туристичного супроводу Закарпаття», «Регіональна туристична організація «Панонія», «Сольва-прогрес», «Турінформ Закарпаття», «Інститут розвитку Карпатського регіону», Агенція регіонального розвитку Закарпатської області, «Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» тощо.

Підтримано ініціативу ГО «Сольва-прогрес» щодо спільної роботи санаторно-оздоровчих закладів та управління в напрямі розвитку й популяризації лікувально-оздоровчої галузі Закарпаття. Розглядаються можливості для створення відповідного кластеру.

7 вересня між управлінням туризму та курортів і факультетом туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» підписано Меморандум про співпрацю щодо спільного забезпечення популяризації та розвитку туристичного потенціалу Закарпатської області.

Також протягом **2022 року** підтримано організаційно та інформаційно ряд заходів: відновлення туристично-інформаційної карти в м. Ужгород, благодійна екскурсія Ужгородом, «Парад Миколайчиків Закарпаттям», ярмарка крафтової продукції «Різдвяні смаки Закарпаття» тощо.

Загалом, протягом **2022 року** було проведено понад **25** робочих зустрічей (семінарів, конференцій, засідань робочих груп тощо).

Відповідно до визначених функцій управління туризму та курортів протягом 2023 року виконувалась робота за такими напрямками, як моніторинг актуального стану розвитку галузі туризму в області та налагодження взаємодії із представниками туристичної сфери та місцевих територіальних громад. Для досягнення поставленої мети було проведено чи забезпечено участь у таких заходах:

Управлінням туризму та курортів Закарпатської ОВА у **2023 році** підтримано інформаційно чи організаційно ряд проектів та організовано чимало зустрічей, які сприяють регіональному туристичному розвитку. **Зокрема це:**

Проекти:

«Вина Срібної Землі – 2023»;

«Смарт-музей: сучасні форми представлення культурної спадщини»;

«Конкурс стартапів для талановитих студентів» від УжНУ;

«Via Tisa» за «Програмою взаємодії прикордонного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна у 2014-2020 роках»;

Ужанський трейл за проектом «Карпатська мобільність – Покращення доступності та мобільності в словацько-українському транскордонному регіоні» за програмою HUSKROUA

«Різдвяний закарпатський стіл» у рамках проекту Slow food Ukraine

Та інші...

Було підписано меморандуми про партнерство та співпрацю з **фондацією «Здорове місто» (Республіка Польща), проектом «Virtual Ukraine» та КП «Ужгородське районне агентство розвитку».**

Проводилися **робочі зустрічі** з представниками туристичної сфери Закарпаття стосовно розробки нової Програми розвитку туризму та курортів в Закарпатській області на 2024-2026 роки, представниками територіальних громад, установ та надавачів послуг Рахівського району у сфері туризму, представниками рекреаційної сфери для обговорення ідеї створення Асоціації курортів Закарпаття, участь у спільному засіданні керівного комітету та робочої групи по актуалізації стратегії

регіонального розвитку Закарпатської області на 2021-2027 роки, забезпечено участь у зборах Асоціації фахівців туристичного супроводу Закарпаття, у з'їзді власників та представники крафтових сироварень та пивоварень області, участь у тристоронньому бізнес-форумі, який відбувся у Чернівцях, участь в робочій зустрічі з фахівцями обласних військових адміністрацій з усієї України щодо спільного напрацювання стратегічних документів у сфері туризму та курортів при Міністерстві розвитку громад, територій та інфраструктури України, участь у засіданні ІХ конгресу Союзу українців Румунії, зустрічі представників Шацької громади Волинської області, Полянської громади Закарпатської області та організаторів заходу – фахівців проекту USAID «ГОВЕРЛА», участь у І Національному туристичному саміті у Чернівцях та інше.

Представники управління туризму та курортів взяли участь у робочій нараді на тему «Інклюзивність туристичної галузі – важливий чинник соціально-економічного розвитку територій».

Представники управління долучилися до круглого столу на тему „Географічні зазначення та еногастрономічний туризм як інструменти розвитку сільських територій”;

Було прийнято участь в організації та проведенні першого дегустаційного конкурсу малих виробництв «Вина Срібної Землі – 2023», на якому визначили найкращі вина Закарпаття.

Підтримано створення нового туристично-інформаційного центру на базі крамниці регіональної продукції «Crafts».

Взято участь у презентації результатів проекту «Смарт-музей: сучасні форми представлення культурної спадщини» в Мукачівському історичному музеї. Проект тривав 4 роки та включав 4 країни – Україна, Словаччина, Угорщина та Румунія. Мета проекту – створення сучасних інтерактивних експозицій у музеях.

Урочисто відкрито скульптуру «Яблуко пізнання», розміщену у сквері «Трьох яблук, які змінили світ», поруч з ще однією туристичною родзинкою парку Шенборна – Пекельним садом, де зростають найотруйніші рослини Закарпаття, пам'ятний знак жертвам ромського Голокосту, меморіал у вигляді колеса з мініскульптурою на подвір'ї першої ромської школи в Європі – Ужгородської гімназії №14, мініскульптуру «Екскурсовод», (за рік в області відкрито близько 10 міні скульптур); взято участь в туристичній акції „Сакура Закарпаття – 100 років” тощо.

Було взято участь у відкритті мініскульптури «Мама-кельт» та з нагоди 10-річчя з дня заснування парку Шенборна у Воєводині.

13 грудня «парад Миколайчиків» цього року стартував у Хусті і, пройшовши майже всіма районами області, завершився в Ужгороді. Було встановлено рекорд на найдовшу бороду в Книзі рекордів Закарпаття.

Загалом, протягом **2023 року** було проведено близько **40** робочих зустрічей (семінарів, конференцій, засідань робочих груп тощо).

Розвиток туристичних дестинацій

З метою створення безпечних умов на гірських територіях було проведено:

У 2021 році - управління туризму та курортів у співпраці із Управлінням ДСНС України в Закарпатській області провело виїзні практичні конференції з питань підготовки до зимового туристичного сезону та безпеки подорожуючих на полонині Драгобрат Рахівського району (14.12.21) та у с. Ізкі Хустського району (16.12.21).

На виїзних конференціях було проведено практичні тренування на яких рятувальники продемонстрували навички в питаннях евакуації потерпілих з крісельного витягу при його аварійній зупинці, транспортування постраждалого з травмою хребта та надання першої долікарської допомоги постраждалим.

У 2022 році, питання безпеки туристів було обговорено на **онлайн тренінгу на тему «Модель розвитку туризму в територіальних громадах»** для осіб, які координують питання розвитку сфери туризму в громадах області із заступником начальника гірської пошуково-рятувальної частини ДСНС Закарпаття В.Опалеником.

У 2023 році:

28 вересня – виїзне навчання для провідників у гори з безпеки туристів у горах у нацпарку «Зачарований край» (спільно з Управлінням ДСНС України в Закарпатській області). Всі учасники отримали сертифікат про успішне навчання.

3 листопада - управління туризму та курортів ОВА у співпраці із департаментом екології та природних ресурсів ОВА та Управлінням ДСНС України в Закарпатській області було проведено виїзне практичне навчання з безпеки туристів в Карпатському біосферному заповіднику.

На виїзних навчаннях було проведено практичні тренування на яких рятувальники продемонстрували навички в питаннях евакуації потерпілих, транспортування постраждалого та надання першої домедичної допомоги постраждалим.

Також, **20 грудня**, було проведено нараду щодо безпеки туристів на гірських територіях у зимовий сезон 2023-2024 спільно з департаментом екології та природних ресурсів ОВА за участі Управління ДСНС України в Закарпатській області, Західного міжрегіонального управління Державної служби з питань праці, Карпатського лісового офісу та представників нацпарків.

Участь у виставкових заходах

З метою покращення туристичного іміджу області на вітчизняному та міжнародному туристичних ринках, управлінням туризму та курортів проведено організаційну роботу щодо залучення суб'єктів туристично-рекреаційної галузі області для участі у виставкових заходах у **2021 році**, а саме у:

Ярмарці «Go52», (Негресті Оас, Румунія);

Всеукраїнському фестивалі-виставці народно-художніх промислів та туристичних маршрутів **«Мандруй Україною»**, що приурочений до 30-ї річниці Незалежності України (22 по 24 серпня, м. Київ);

«Днях України у Кошіце» (27 вересня, м. Кошіце, Словацька Республіка)

Міжнародній туристичній виставці **„ТурЕкспо”**, яка проходила у рамках Львівського форуму індустрії туризму та гостинності (19 – 21.10.2021 року, м. Львів).

Через запровадження військового стану у **2022 р.** участь у виставкових заходах не відбувалась.

У 2023 році:

24 вересня – представники управління взяли участь у IV Карпатському гірському міжнародному кінофестивалю та лекції в рамках цього фестивалю **«Досвід туристичних гідів під час війни»**;

13-14 жовтня взято участь у фестивалі **«Мрії готеляра»**, який зібрав представників готельної сфери з усієї України;

23-25 листопада було забезпечено участь представників управління у 29 міжнародній туристичній виставці TT Warsaw, яка проходила у Варшаві (Республіка Польща).

Заходи до Дня Туризму:

У період із **24 вересня по 1 жовтня 2021 року** тривав туристичний тиждень **Закарпаття** заходами якого було проведено:

27 вересня - урочисті заходи з нагоди Всесвітнього дня туризму та Дня туризму в Україні;

28 вересня – відбулась перша Міжнародна конференція **„Сільський туризм Закарпаття: становлення, розвиток, перспективи”**;

28-29 вересня - інформаційно-пізнавальний тур місцями туристично-рекреаційної привабливості Ужанської долини для блогерів, туристичних фірм та ЗМІ зі всієї України;

30 вересня - I Міжнародний туристичний форум на тему **„Розвиток туризму в громадах: інвестиції, нові проекти та інструменти для промоції”**;

1 жовтня - інформаційно-пізнавальний тур місцями туристичного магніту **„Замками Закарпаття”** для представників областей України.

У рамках Програми з нагоди відзначення Всесвітнього дня туризму та Дня туризму в Україні у **2022 році** було проведено ряд заходів:

25 вересня – вільну екскурсію м. Ужгород. На запрошення управління її провели 3 екскурсоводи (Ю. Зизич, В. Опаленик, К. Опаленик). Захід зібрав близько 100 учасників, більшість з числа внутрішньо переміщених осіб.

20-27 вересня – промоційну акцію – фотоконкурс спогадів відпочинку на Закарпатті. Охоплення аудиторії на сторінках соцмереж управління сягнуло майже 9 тис. осіб.

27 вересня – урочистості в атріумі з врученням подяк від адміністрації, обласної ради та управління представникам індустрії туризму й гостинності, які зробили вагомий внесок в розвиток галузі та під час повномасштабного вторгнення надавали всебічну допомогу внутрішньо переміщеним особам і військовим.

27 вересня – регіональну туристичну конференцію «Туризм Закарпаття в умовах воєнного стану: актуальні виклики та пошук рішень» в Закарпатському обласному краєзнавчому музеї ім. Т. Легоцького. Як учасники на захід були запрошені представники різних напрямів туристичної галузі (готельно-ресторанний, санаторно-курортний, туроператорсько-агентський, екскурсійний), освіти та музею. Питання обговорювались у рамках двох панельних дискусій («Сфера гостинності та оздоровлення в умовах воєнного стану» і «Туристична діяльність та екскурсійні продукти в умовах воєнного стану») та об'єднали близько 50 слухачів. Підсумки події висвітлено у регіональних засобах масової інформації.

У рамках Програми з нагоди відзначення Всесвітнього дня туризму та Дня туризму в Україні у 2023 році проведено ряд заходів:

19-26 вересня – промоційна акція, конкурс малюнків «Намалюй улюблене місце Закарпаття» для дітей.

26-27 вересня - акція «Вільні години» у музеях Закарпаття;

27 вересня - урочистості з нагородженням, панельна дискусія та проведення засідання робочої групи щодо розвитку туризму та обговорення Програми розвитку туризму та курортів у Закарпатській області на 2024-2026 роки в Совиному гнізді.

28 вересня - навчання для провідників у гори разом з ДСНС.

29 вересня - інформаційно-пізнавальний тур центрами винного туризму області для представників ЗМІ та медіа.

Випуск інформаційних видань, довідників, флаєрів про туристичну індустрію області:

У 2021 році було випущено: „10 цінностей Закарпаття туристичного” анг. мовою, „Зимове Закарпаття” укр., анг., та рум. мовами, „Чеський туристичний маршрут” чеською мовою, туристичну карту Закарпаття, флаєри „Зимове” та „Квітуче” Закарпаття, „Топ -30 маршрутів Закарпаття”, настінні та кишенькові календарі на 2022 рік.

У 2022 році були випущені матеріали про безпеку туристів в горах, зокрема оновлено буклети «Безпека туриста в Карпатах» та розроблені плакати форматів А2, А3 (у співпраці із пошуково-рятувальною частиною ДСНС Закарпаття матеріали поширюються по туристичних об'єктах, вокзалах, інформаційних стендах в різних районах області); буклет «10 цінностей Закарпаття туристичного» польською мовою.

У **2023 році** були випущені: туристична карта Закарпаття на українській та англійській мовах, довідник по санаторно-лікувальним закладам, електронний довідник сільськими садибами Закарпаття.

Виготовлення придбання сувенірної продукції з туристичним логотипом Закарпаття:

У **2021 році** було випущено: чашки, тарілки, ручки, презентаційні гастрономічні набори, флешки, светри, футболки-поло, кубик-трансформер із туристичними світлинами Закарпаття, магнітики, пакети, презентаційні набори, захисні маски тощо.

У **2022 році**, через військовий стан, сувенірна продукція не випускалась.

У **2023 році** було випущено: пакети, чашки, ручки, светри, кепки, кубик з світлинами туристичних родзинок Закарпаття, тарілки, магнітики, сувенірні та подарункові набори.

Організація і проведення інформаційно-пізнавальних турів місцями туристично-рекреаційної привабливості Закарпаття

У **2021 році** було проведено **три** інформаційно-пізнавальні тури місцями туристично-рекреаційної привабливості Закарпаття для представників ЗМІ, туристичних компаній та блогерів. Зокрема:

28-29 вересня, в рамках тижня туризму на Закарпатті, відбувся інформаційно-пізнавальний тур місцями туристично-рекреаційної привабливості Ужанської долини для блогерів, туристичних фірм та ЗМІ зі всієї України. Зокрема, із Київщини, Одещини, Львівщини та Тернопільщини, а також національних телеканалів – НТН та Прямий;

1 жовтня - інформаційно-пізнавальний тур місцями туристичного магніту „Замками Закарпаття” для представників областей України;

9-11 грудня - інформаційно-пізнавальний тур на зимову тематику місцями туристичної привабливості Закарпаття для блогерів, туристичних фірм та ЗМІ зі всієї України. Тур охопив найкращі туристичні родзинки Закарпаття для зимового відпочинку. Серед учасників туру були представники з різних міст, зокрема з Києва, Одеси, та блогери з 200-х тисячною аудиторією. За підсумками туру, підготовлено відповідний відеоролик.

У **2023 році** було проведено **3** інформаційно-пізнавальні тури для представників ЗМІ туристичними місцями області:

28 вересня – інформаційно-пізнавальний тур центрами винного туризму області для представників ЗМІ та медіа;

20 жовтня - проведено та організовано інформаційно-пізнавальний тур туристичною Рахівщиною для туристичних компаній, гідів та ЗМІ;

7 грудня - проведено інформаційно-пізнавальний тур туристичною Берегівщиною для туристичних компаній, гідів-екскурсоводів та ЗМІ.

Для промоції туристичних родзинок управлінням туризму та курортів ОВА була проведена вільна екскурсія квітучим Ужгородом у **квітні**. Екскурсовод: Марія Заболотна.

Міжнародний день захисту дітей управлінням туризму та курортів Закарпатської ОДА разом з ГО «Щасливі діти» та благодійниками краю організували для більш ніж 50 дітей захисників України 2 подорожі туристичними локаціями Ужгородського району. **Перша екскурсія відбулась 1 червня 2023 року. Друга екскурсія відбулась 11 червня 2023 року.**

Розроблення/виготовлення віртуальних турів, фотосвітлин, відеофільмів, аудіогідів про іміджеві туристичні продукти Закарпаття, включення їх до телерадіопрограм тощо

У рамках реалізації Програми розвитку туризму та курортів в Закарпатській області на 2021-2023 роки та на замовлення управління туризму та курортів Закарпатської облдержадміністрації **було розроблено тематичний аудіогід історико-культурним магнітом нашого краю – «Замками Закарпаття»**

Маршрут включає **12 мальовничих замкових локацій Закарпаття** і дає змогу кожному охочому влаштувати захопливу мандрівку в давнину, побачити древні будівлі та руїни старовинних фортець. Завдяки аудіогіду є чудова нагода цікаво та з користю прокласти шлях багатими на історичні події місцями Закарпаття, самостійно і у власному темпі їх дослідити за інформаційної допомоги віртуального екскурсовода.

Аудіогід «Замками Закарпаття» розміщено у вільному доступі на платформі Izi.travel двома мовами – англійською та українською.

Крім того, проведено роботу щодо розробки **3Д туру „Замками Закарпаття”**. Було оцифровано замкові локації через аеропонарами, розміщення їх на мапі з інформаційним наповненням українською та англійською мовами. Зазначений продукт розміщений у вільному доступі на туристичному офіційному порталі „Вітаємо на Закарпатті”.

Також, у рамках зазначеного заходу Програми було придбано **більше ніж 100 фотосвітлин** на туристичну тематику для використання їх у іміджевих інформаційних друкованих матеріалах про Закарпаття, а також у соцмережах.

Інформація про туристично-рекреаційну привабливість Закарпаття розміщується у мережі „Інтернет”(веб-сайти, соціальні мережі, google тощо). Зокрема, на сторінках управління у **2021 році** у мережі фейсбук та інстаграм забезпечено платне просування промоційних відеороликів: „Туристичне Закарпаття”, „Історико-архітектурне Закарпаття” та „Драйвові Закарпаття”, а також підготовлено та розміщено на офіційному туристичному порталі „Вітаємо на Закарпатті” та регіональному інтернет-виданні „Varosh” статті про туристичний потенціал Закарпаття: „25 + ідей як відпочити з родиною на Закарпатті восени:

путівник”, „Слідами румунів на Закарпатті”, „25 + пропозицій, як відпочити восени на Закарпатті у стилі СПА: путівник”, „Базальтові стовпи – маловідомі природні дива Закарпаття”

У рамках реалізації Програми розвитку туризму та курортів у Закарпатській області на 2021-2023 роки, у **2021 році** управлінням туризму та курортів Закарпатської облдержадміністрації було замовлено та випущено відеофільм "**Tour De Ukraine – Закарпаття восени**".

"Tour De Ukraine – Закарпаття восени" – це 1,5 півтора годинний фільм-маршрут про туристичні магніти Закарпаття.

Основними локаціями стали: Околиці м. Ужгород та м. Ужгород, замок „Сент Міклош”, Національний природний парк „Зачарований край, м. Рахів, Озеро Бербенескул, Буйволина ферма, село Іза – столиця лозоплетіння Закарпаття, Винні підвали с. Середнє та навідання до місцевого винороба Владислава Чопака, розкриття виноробних традицій та страв місцевої кухні Закарпаття, парк розваг у м. Берегово „ДиноПарк”.

З метою популяризації лікувально-оздоровчого потенціалу області у **2022 році виготовлено відеоматеріали:**

- інформаційний сюжет «Мінеральні та термальні води: «воєнне» оздоровлення на Закарпатті» (телеканал «Перший Кабельний»); (2022 р.)
- промоційний відеоролик «Закарпаття – місце сили та здоров'я» про лікувально-оздоровчі властивості мінеральних і термальних вод. (2022 р.)

Особливості та актуальні проблеми розвитку туристичної галузі Закарпатської області під час воєнного стану узагальнено у програмах «Громадський контроль» (Телекомпанія «М-студіо») та «На часі. Підсумки року в туристичній галузі» (телеканал «21 канал»).

• У 2023 року за сприяння управлінням туризму та курортів облдержадміністрації – обласної військової адміністрації здійснено поширення інформації про туристично-рекреаційну привабливість Закарпаття:

- На телеканалі „Перший кабельний”: Шафрани серед снігу: унікальний квітучий килим у Колочаві на Хустщині (ВІДЕО) | Новини Закарпаття - pershij.com.ua;
- На всеукраїнських та закарпатських онлайн-ресурсах, як от: РБК, Укрінформ, Суспільне, Трибуна, Голос Карпат, Про Захід, Ужгород.net, Мукачево.net, Карпатський об'єктив, Закарпаття онлайн та інших.

З метою популяризації туристичного потенціалу області також **виготовлено відеоматеріали:**

- промоційний відеоролик «Квітуче Закарпаття». (2023 р.)

У рамках реалізації Програми розвитку туризму та курортів у Закарпатській області на 2021-2023 роки, у **2023 році** управлінням туризму та курортів Закарпатської облдержадміністрації було замовлено та випущено відеофільм "**Закарпаття – шлях відновлення**". Це фільм-маршрут про оздоровлення на

Закарпатті, тривалістю 1 год. 45 хв. Станом на кінець 2023 року фільм набрав більш ніж **400 тис. переглядів** на офіційному ютуб-каналі управління.

Команда Tour de Ukraine вирушила в експедицію Закарпаттям, щоб показати світу дивовижний край, який оздоровлює та додає сил у боротьбі за Україну. Локаціями зйомок фільму стали затишні вулички Ужгорода і Мукачева, замок Паланок і маєток Шенборнів, бальнеологічний курорт «Косино», чани Лумшор та еко-ферма «Райський куточок». А ще – блакитне «Закарпатське море», гігантський Карстовий міст та Свидовецький хребет. Наостанок автори зібрали найкращі рецепти легендарних закарпатських голубців у Великому Бичкові.

Також за підтримки Управління та Богданської ТГ було випущено ще один фільм про Закарпаття від команди Tour de Ukraine «**Дикі Карпати: всі двохтисячники України**» (фільм розміщено на ютуб-каналі Tour de Ukraine і набрав більш ніж 800 тис. переглядів)

Також було оновлено дизайн офіційного туристичного веб-порталу «Вітаємо на Закарпатті».

Задля промоції крафтових виробників, зокрема й еногастрономічних було створено у 2023 році на сайті „Вітаємо на Закарпатті” новий розділ „Крафтові виробники”, де розміщена основна інформація про них.

Департамент екоресурсів Закарпатської ОВА, Управління туризму та курортів Закарпатської ОВА та Спілка фотохудожників Закарпаття **провели фотоконкурс «Закарпаття. Природні простори для життя і творчості»**. На розгляд журі було представлено 312 світлин 30-х українських авторів, з яких переможними стали 15 світлин. Експозиція із 30 кращих робіт фотоконкурсу тривала 30 листопада – 12 грудня 2023 року та церемонія нагородження переможців пройшла 30 листопада о 12.00 у Карпатському виставковому центрі Міжнародної федерації фотомистецтва (FIAP).

Моніторинг показників розвитку туризму (2022 рік)

У 2022 році кількість відвідувачів у національних парках:

1. Національний природний парк "Зачарований край" - **1 035 відвідувачів**;
2. Карпатський біосферний заповідник - **10 006 відвідувачів**;
3. Ужанський національний природний парк - **1 700 відвідувачів**;
4. Національний природний парк "Синевир" - **99 271 відвідувачів**;

Кількість відвідувачів у музеях:

Мукачівський історичний музей: **86 751 відвідувачів, 922 екскурсії**.

Закарпатський обласний краєзнавчий музей імені Тиводара Легоцького: **206 612 відвідувачів, 775 екскурсій**.

Закарпатський обласний музей народної архітектури та побуту: **103 339 відвідувачів, 857 екскурсій**.

Закарпатський обласний художній музей Закарпатський обласний художній музей імені Йосипа Бокшая: **150 000 відвідувачів, 86 екскурсій.**

Екскурсійна діяльність (результати опитування)

літній сезон	осінній сезон
50 % опитаних вказують на падіння попиту на екскурсійні послуги понад 60 %. При цьому 31 % з них зазначають про падіння більш ніж 90 %.	55 % опитаних вказують на падіння попиту на екскурсійні послуги понад 60 %. При цьому 25 % з них зазначають про падіння більш ніж 90 %.
В екскурсійному сезоні переважали: • індивідуальні форми екскурсій (69,2 % відповідей)• за складом учасників – змішані групи (дорослі із дітьми)	В екскурсійному сезоні переважали: • групові форми екскурсій (50 % відповідей)• за складом учасників – групи із дорослими учасниками
Цінова ситуація на послуги екскурсійного супроводу: • 45 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 10-20 %• 17 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 30-40 %	Цінова ситуація на послуги екскурсійного супроводу: • 40 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 10-20 %• 15 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 30-40 %
100 % наших екскурсоводів проводили безкоштовні екскурсії. Сподівання щодо літнього сезону виправдались в середньому на 2.3 бали (по 5-ти бальній шкалі).	Серед осінніх місяців найбільш активним практики відзначають жовтень (50 % опитаних). Сподівання щодо осіннього сезону виправдались в середньому на 2.7 балів (по 5-ти бальній шкалі).

- найбільшим інтересом користувались загальноознайомчі екскурсії з поєднанням різної тематики, затребувані й пішохідні гірські походи
- серед найпопулярніших місць для відвідань – міста Закарпаття, замки та історико-культурні пам'ятки, нацпарки та інші природні ресурси, термальні басейни й аквапарки, гірські вершини краю.

Готельна сфера (результати опитування)

Протягом літнього і осіннього сезону:

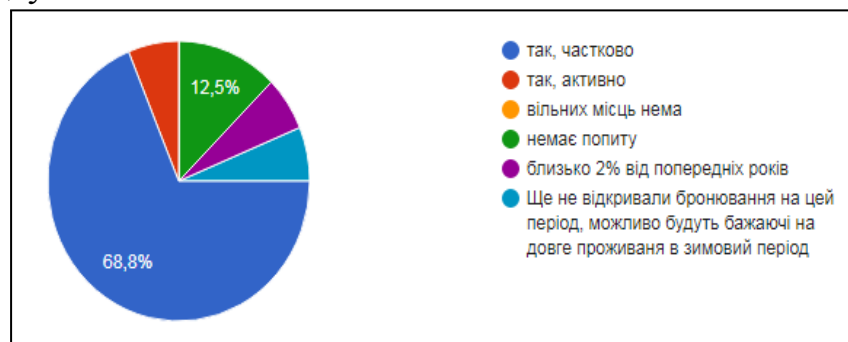
- спостерігалось зменшення завантаженості, порівняно з 2021 роком (влітку про це відповіли 60% закладів, восени – 69%)
- переважало короткострокове розміщення (1-3 дні)
- підвищення вартості на послуги проживання не спостерігалось, або воно було незначним

Серед додаткових послуг найбільше користуються цікавістю походи в гори, мінеральні джерела, чани/бані, дегустації та екскурсії Закарпаттям.

Вивчення настроїв та очікувань демонструє, що в готельній сфері сподівання по 5-ти бальній шкалі (де 1 – значно гірше, ніж очікувалось; 5 – набагато краще, ніж очікувалось) виправдались в середньому щодо:

- літнього сезону на 3.2 бали
- осіннього сезону на 2.8 балів

Бронювання на новорічно-різдвяний період – майже 70 % опитаних вказують на те, що воно відбувалося частково.

Моніторинг показників розвитку туризму 2023 року

У 2023 році закарпатські музеї відвідали понад **600 тис. осіб**, заклади провели для відвідувачів близько **3 803 тис. екскурсій**.

Найбільше туристів прийняли музеї:

Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т.Легоцького (**209 194 осіб та 1054 екскурсій**)

Мукачівський історичний музей (**181 880 особи, 1566 екскурсій**),

Закарпатський обласний музей народної архітектури та побуту (**107 416 відвідувачів, 774 екскурсій**)

Закарпатський обласний художній музей ім. Й.Бокшая (**100 000 відвідувачів, 74 екскурсій**).

Виноградівський районний історичний музей (**933 відвідувачів, 55 екскурсій**)

Хустський краєзнавчий музей (**4 550 відвідувачів, 228 екскурсій**)

Свалявський районний історичний музей (**1223 відвідувачів, 52 екскурсій**).

У свою чергу, **національні парки** Закарпаття у 2023 році прийняли **218 920 гостей**. Зокрема:

Національний природний парк «Синевир» відвідали понад **186,1 тис. туристів**.

Карпатський біосферний заповідник – близько **28 тис.**

Національний природний парк «Зачарований край» – **2 835 тис.**

Ужанський національний природний парк – **1 967 тис.**

Готельна сфера (результати опитування)

Зимовий сезон (2022-2023рр)

- спостерігалось зменшення завантаженості, порівняно з минулим зимовим сезоном (про це відповіли 64% закладів)
- переважало короткострокове розміщення (1-3 дні)
- підвищення вартості на послуги проживання не спостерігалось, або воно було незначним.
- переважна більшість закладів забезпечена додатковим джерелом електроенергії (про це відповіли 93% закладів)

Вивчення настроїв та очікувань демонструє, що в готельній сфері сподівання по 5-ти бальній шкалі (де 1 – значно гірше, ніж очікувалось; 5 – набагато краще, ніж очікувалось) виправдались в середньому щодо зимового сезону на 3.2 бали.

Бронювання на весняний сезон – майже 70 % опитаних вказують на те, що воно відбувалось посередньо.

Літній сезон 2023

- завантаженість, порівняно з минулим літнім сезоном, залишилась на тому ж рівні (про це відповіли 66% закладів)
- переважало короткострокове розміщення (1-3 дні)
- підвищення вартості на послуги проживання не спостерігалось, або воно було незначним
- переважна більшість закладів забезпечена додатковим джерелом електроенергії
- переважна більшість закладів забезпечує, або планує забезпечити соціальні програми та знижки для військовослужбовців.

Вивчення настроїв та очікувань демонструє, що в готельній сфері сподівання по 5-ти бальній шкалі (де 1 – значно гірше, ніж очікувалось; 5 – набагато краще, ніж очікувалось) виправдались в середньому щодо літнього сезону на 4 бали.

Бронювання на весняний сезон – майже 70 % опитаних вказують на те, що воно відбувалось посередньо.

Екскурсійна діяльність (результати опитування)

зимовий сезон 2022-2023рр.

- Близько 90 % опитаних вказують на суттєве падіння попиту на екскурсійні послуги. При цьому тільки 9% з них зазначають про відсутність змін відповідно попереднього зимового сезону. Найвищий попит в сезоні - січень (про це розповіли 50% опитаних).

В екскурсійному сезоні переважали:

- індивідуальні форми екскурсій (58,3 % відповідей)
- за складом учасників – змішані групи (дорослі із дітьми) – 75%.

Цінова ситуація на послуги екскурсійного супроводу:

- 25 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 10-20 %

- 17 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 30-40 %
- 34 % опитаних відзначають, що вартість залишилась без змін.

Сподівання щодо зимового сезону виправдались в середньому на 2.5 бали (по 5-ти бальній шкалі).

літній сезон

● Близько 90 % опитаних вказують на зростання попиту на екскурсійні послуги. При цьому тільки 7% з них зазначають про зменшення попиту у порівнянні з попереднім літнім сезоном. Найвищий попит в сезоні - серпень (про це розповіли близько 60% опитаних).

В екскурсійному сезоні переважали:

- групові форми екскурсій (50 % відповідей)
- за складом учасників – змішані групи (дорослі із дітьми) – 50%.
- Близько 60 % опитаних відзначають, що відбулось підвищення вартості на 10-20 %
- Екскурсії природними об'єктами (50 %)
- Туристи з центру України (70% опитаних).

Сподівання щодо літнього сезону виправдались в середньому на 4.3 бали (по 5-ти бальній шкалі).